

Delovanje DROE

SREČKO BUKOVEC, Slopak d.o.o.

Posvet Ureditev področja ravnanja z odpadki:
od urgentne do sistemske ureditve

Državni svet RS, 13. februar 2019

15let

SLOPAK

DROE Slopak

- Slopak prva DROE in pred 15 leti **vzpostavil sistem** ločenega zbiranja OE v Sloveniji (na osnovi Pravilnika o embalaži in OE)
- dolgo obdobje **vzdrževalec delovanja sistema ravnanja z OE** kljub sistemskim oviram (neobjava tržnega deleža, brez klirinške hiše,...)

Mednarodna vpetost družbe Slopak

- Slopak je solastnik in član mednarodnih organizacij:

- Slopak aktivno sodeluje v strokovnih diskusijah o spremembah EU Direktiv, nacionalne zakonodaje

Kaj je razširjena proizvajalčeva odgovornost - EPR?

OECD

„pristop k okoljski politiki, kjer je odgovornost proizvajalca za izdelek razširjena do faze življenjskega kroga izdelka po njegovi uporabi”

WFD

„sklop ukrepov, ki jih sprejmejo države članice, da zagotovijo, da proizvajalci proizvodov nosijo finančno odgovornost ali finančno in organizacijsko odgovornost za ravnanje v fazi odpadkov v življenjskem ciklu proizvoda.“

CILJI

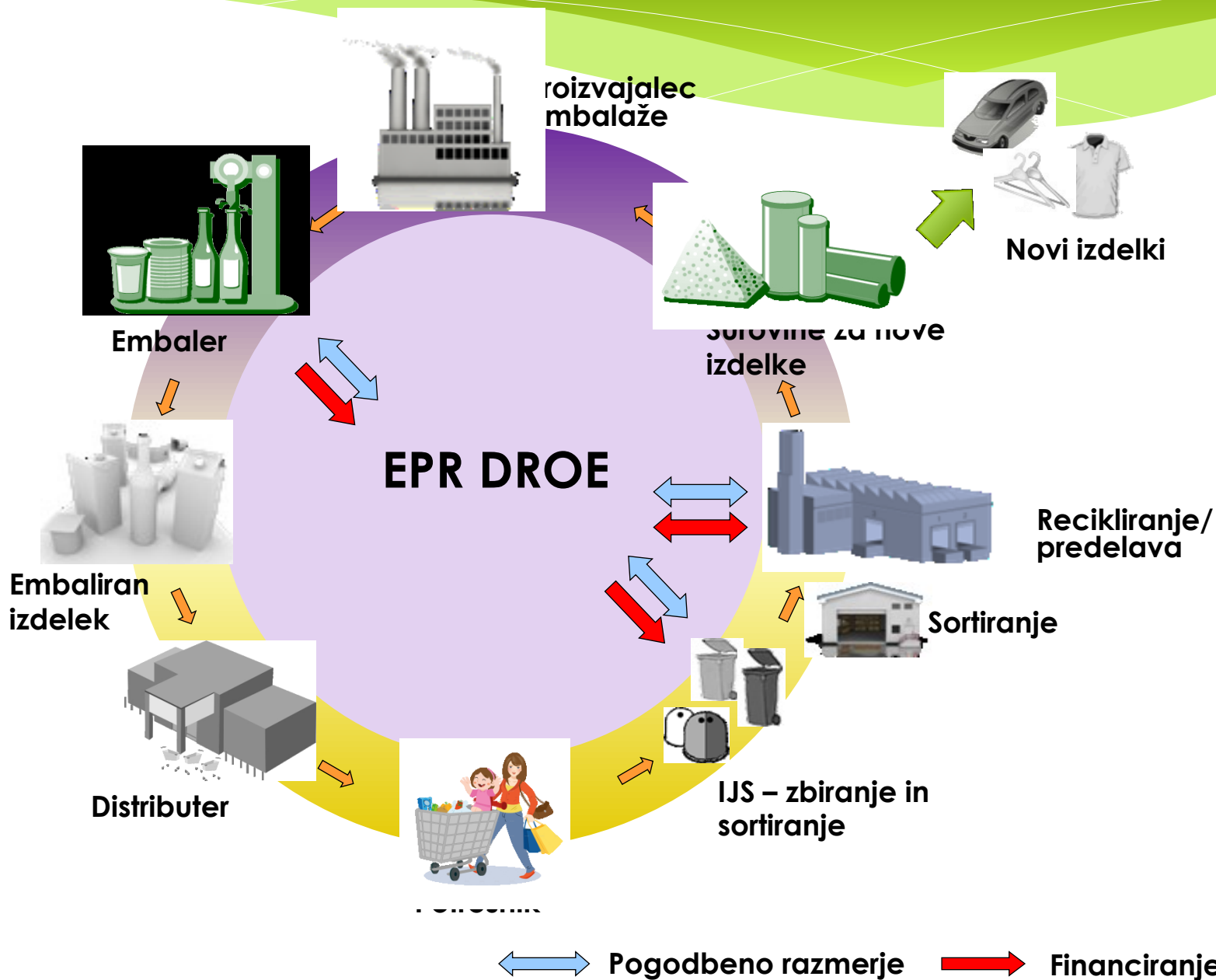
- ☐ Prenos odgovornosti za negativne okoljske vplive na proizvajalce; finančna razbremenitev izvajalcev javnih služb (onesnaževalec plača)
- ☐ Zagotavljanje spodbud za eko-dizajn;

PPWD

Obvezna vzpostavitev sistemov razširjene odgovornosti proizvajalca **za vso embalažo.**

Vloga EPR v krožnem gospodarstvu

Organizacijska IN finančna
odgovornost

Vloge ključnih deležnikov...

Deležnik 1:

ZAKONODAJALEC

Vloga:

Zagotovi uravnoteženo zakonodajo

- Priznava pravi EPR koncept v zakonodaji
- Zagotavlja ustrezno stopnjo nadzora, mejnih pogojev in njihovega uveljavljanja
- Začrta jasne vloge vseh deležnikov v sistemu
- Izogiba se ukrepom, ki zavirajo učinkovitost
- Uveljavlja zakonodajo s podeljevanjem dovoljenj

Deležnik 2:

**GOSPODARSTVO/ EPR
HEME**

Vloga:

Prevzame finančno in koordinacijsko odgovornost

- Vzpostavi učinkovit EPR sistem
- Koordinira razmerja z vsemi vključenimi partnerji
- Sklepa storitvene pogodbe na podlagi razpisov
- Zagotovi kakovost in izpolnjevanje kakovostnih zahtev
- Prevzame odgovornost za doseganje zakonskih obveznosti zavezancev v celoti

... vloge ključnih deležnikov

Deležnik 3: IJS

Vloga:
**Obvezno sodeluje z
EPR shemo**

- Sodeluje z EPR shemo
- Vzpostavi ločeno zbiranje za občane
- Zagotavlja kakovost zbrane KOE, predaja količine in materiale
- Sodeluje z občani, izvaja ozaveševalne akcije in spodbuja občane k pravilnemu ločevanju odpadkov
- Uporablja načelo „Plačaj, kolikor odvržeš.“

Deležnik 4: PODIZVAJALEC

Vloga:
**Zbiranje, sortiranje,
predelava**

- Zagotavlja kakovostne storitve po konkurenčnih cenah
- Prinaša inovativne ideje za racionalizacijo sistema

Deležnik 5: ZAVEZANEC

Vloga:
**Vključenost v sistem,
prijava embalaže dane
na trg, financiranje
sistema**

Deležnik 6: OBČAN

Vloga:
**Ločeno zbiranje
odpadkov**

Vloge deležnikov

ZAKONODAJA

MOP

Ministrstvo za
gospodarstvo

FURS

ARSO

IRSKOP

IZVAJANJE SISTEMA

PODIZVAJALCI
Opravljanje
dejavnosti

Jasne vloge =
transparentna
razmerja =
delujoč sistem

DROE
upravljanje

IJS

GOSPODARSTVO =
ZAVEZANCI

PLAČNIK
SISTEMA

PREBIVALCI

15let SLOPak

Vloge deležnikov - praksa

ZAKONODAJA

MOP

Ministrstvo za
gospodarstvo

FURS

ARSO

IRSOP

IZVAJANJE SISTEMA

PODIZVAJALCI

CERO +
podizv.

Netransparent
na razmerja =
sistem deluje
neustrezno

IJS

GORENJE
SUROVINA

UNIREC

RECIKEL

EMBAKOM

INTERSEROH

ALBA
GROUP

GOSPODARSTVO =
ZAVEZANCI

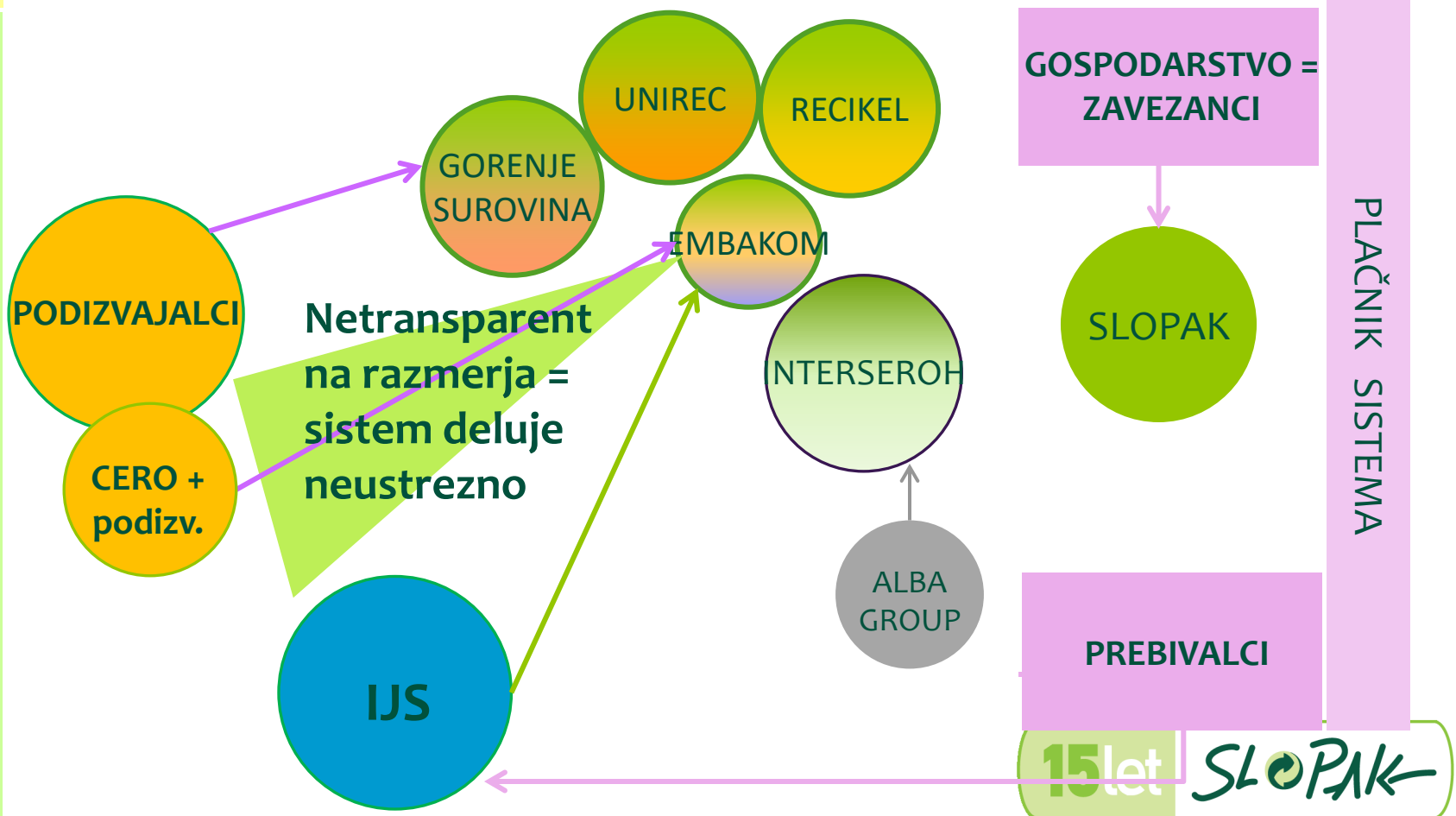
SLOPAK

PLAČNIK SISTEMA

PREBIVALCI

15let

SLOPAK

Težave

- **DROE: nosijo neobvladljiva tveganja**-neobvladovanje masnih tokov v IJS (obvezne prevzeti vse, kar zberejo IJS; ni ustreznih podatkov na vhodu, ni kontrole kvalitete in dejanskih količin,...), nedostopnost NKOE, nihanje cen materialov, RDF-a, neenakopraven položaj DROE na trgu , ...
□ čista DROE nima orodja za upravljanje sistema (še posebej glede na 2 tipa DROE: čista DROE in vertikalno integrirana – podizvajalec z DROE)
- **IJS:** slabšanje kvalitete zbrane KOE, “izginjanje” tržno zanimivih materialov (papir, kovine, PET, ...), neprevzemanje DROE, ...
- **podizvajalci** (so istočasno DROE) = kratkoročnost (letne pogodbe □ ni dolgoročnosti, ni razvoja), cherry-picking
- **zavezanci** (brez dovolj šne kontrole): manjše poročane količine emb. dane na trg, prag 15t, neustrezna struktura poročanih materialov, izogibanje plačil
- **občani:** ni ozaveščanja, ni zadostne kontrole in sankcioniranja, posledično slabša “disciplina odlaganja”
- **MOP:** parcialni ukrepi, odsotnost sistemskih rešitev,.....

Ravnanje z odpadno embalažo v Evropi – sistemske ureditve

Davki, ni EPR:

Danska, Hrvatska, Mađarska

EPR temelji na predelavi:

Velika Britanija

Fond v upravljanju zavezancev

Islandija

EPR:

Avstrija, Belgija, Bosna in Hercegovina,
Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Finska, Francija,
Grčija, Irska, Izrael, Italija, Latvija, Litva,
Luksemburg, Makedonija, Malta, Nemčija,
Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska,
Romunija, Slovaška, Slovenija, Srbija, Španija,
Švedska, Turčija

Temeljna vloga DROE v EPR

- Razširjena proizvajalčeva odgovornost je v načelu **individualizirana odgovornost** – je odgovornost onesnaževalca, da po uporabi embalaže poskrbi za zbiranje in predelavo odpadne embalaže v skladu z družbenimi cilji
- V primeru odpadne embalaže je zaradi značilnosti odpadkovnega toka uveljavljanje individualne odgovornosti v veliki meri **praktično in ekonomsko nemogoče**
- To je vzrok združevanja proizvajalcev v pretežno **kolektivne sheme (DROE)**, skozi katere finančno prispevajo k realizaciji zakonskih ciljev, sheme pa v imenu in za račun zavezancev **izpolnjujejo zakonske obveznosti**

Ključne dileme pri organizaciji sistemov

- **Število DROE in organizacijska oblika DROE:**
 - stanje v EU je cca. 50:50 – 50% držav z eno DROE za isto vrsto OE, 50% z dve ali več DROE za isto vrsto OE
 - opozoriti je treba, da je na področju ravnanja z odpadki **konkurenčna politika tesno povezana z okoljsko politiko** (gre za prikrita koncesije, za prikrita davščine)
- **Porazdelitev odgovornosti deležnikov v sistemu,** natančneje z vlogo lokalnih skupnosti (komunalnih podjetij)

Različno organizirane DROE

- **Sheme v lasti zavezancev** (Belgija, Češka, Nizozemska, Francija, Portugalska, Italija, Španija, ...)
Zavezanci ustanovijo kolektivno neprofitno organizacijo, ki organizira financiranje, sodeluje s komunalnimi podjetji in zagotavlja okoljske cilje na stroškovno in okoljsko optimalen način
- **Vertikalno integrirane družbe** (Nemčija, Poljska, Bolgarija, Romunija, ...)
Več profitno orientiranih družb tekmuje za sredstva zavezancev; sistemi ravnanja se razlikujejo med državami
- **Trgovalni kreditni sistem z več trgovci** (Velika Britanija)
Ni povezave med zavezanci, zbiranjem in lokalnim nivojem

EPR koncept se implementira na različne načine

- **Dualni model (npr. Nemčija, delno Poljska)**

Gospodarstvo nosi celotno odgovornost za zbiranje, sortiranje in predelavo; ločen sistem zbiranja poleg sistema zbiranja IJS, zelo majhen vpliv IJS

- **Model delitve odgovornosti-deljena odgovornost/full cost (npr. Belgija, Francija, Španija, Slovenija,...)**

Deljena odgovornost gospodarstva in IJS, nujni medsebojni dogovori pri procesu zbiranja

- **Trgovalni kreditni sistem z več trgovci (npr. Velika Britanija)**

Nobene povezave med gospodarstvom in zbiranjem na lokalnem nivoju

Kaj so DROE?

- So podaljšana roka **MOP**?
- So podaljšana roka **potrošnikov**?
- So podaljšana roka **industrije**?
- So podaljšana roka **podizvajalcev**?
- So podaljšana roka **komunalnih podjetij**?

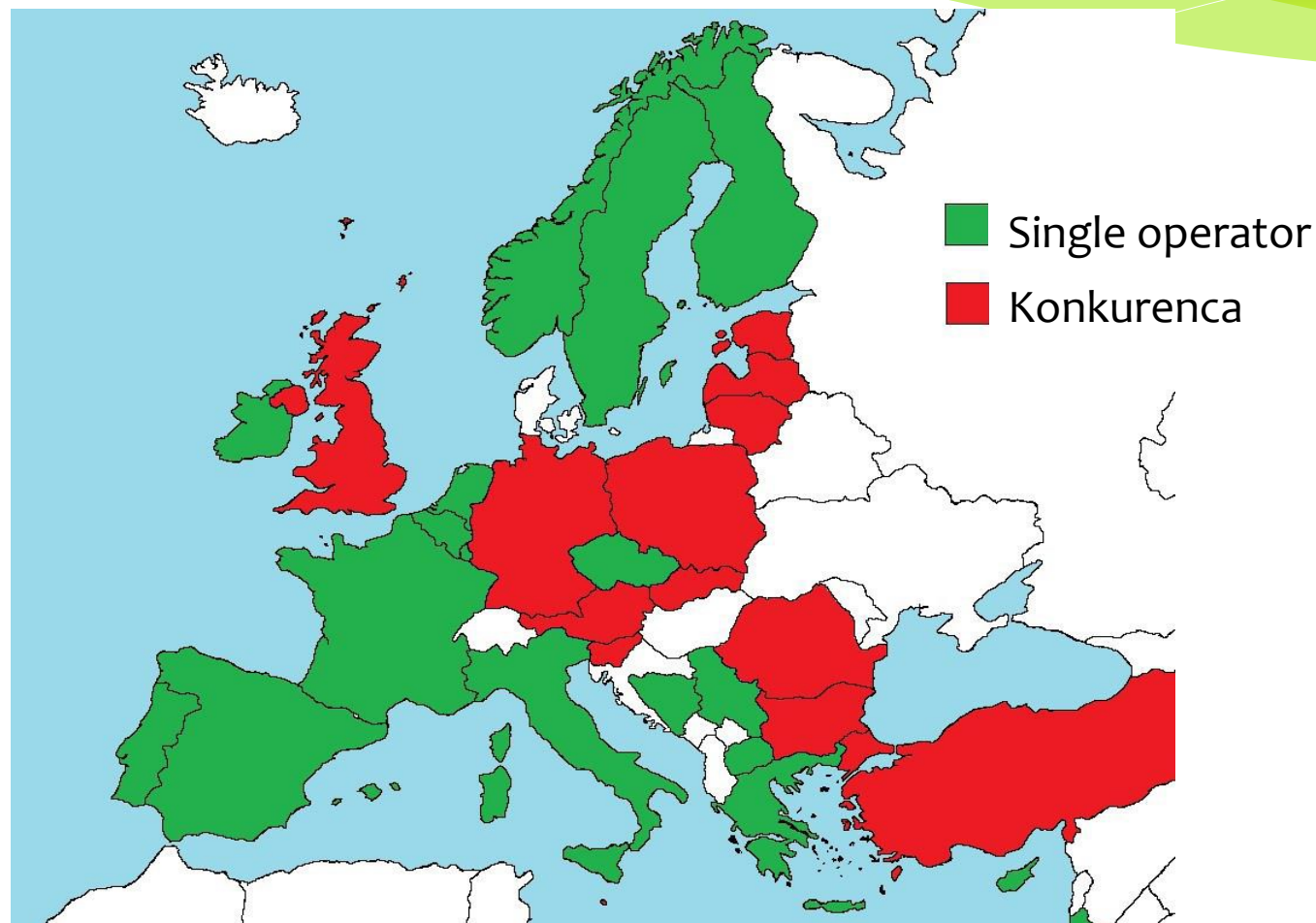
Kakšno je temeljno poslanstvo DROE?

- Mora biti **neodvisna** od vseh deležnikov, ki imajo v sistemu poslovni interes (profitni interes) **ali je njihovo orodje**?
- Če nima izvršilne, ekonomske moči, če ni kupec, temveč talec in predmet izsiljevanj (od vseh deležnikov brez izjeme!), je ne potrebujemo!

Oblike upravljanja sistemov

- **Upravljanje sistema ravnanja z odpadno embalažo od zgoraj navzdol (top-down):** DROE oblikujejo enotne cene za zavezance, ni subvencioniranja embalažnih materialov, posledično enaka obravnava zavezancev, praviloma so DROE neprofitne, so transparentne in revidirane, v lasti zavezancev, tesno sodelujejo s komunalnimi podjetji, vlagajo v ozaveščanje, ključni cilj je doseganje okoljskih zakonodajnih ciljev (družbena odgovornost), ...
- **Upravljanje sistema od spodaj navzgor (bottom-up):** gre za individualne kupoprodajne odnose, individualno obravnavo zavezancev, cilj je dobiček, ceniki so individualni, izrablja se vsaka priložnost za doseganje profitov, ni dolgoročne stabilnosti, ...
- Pretežno se prvi model izvaja v državah z eno DROE in drugi v državah z več DROE – po definiciji so zadnje DROE vertikalno integrirane DROE (v lasti zbiralcev, sortircev, trgovcev z OE)

Razmerje med “single operator” in konkurenčnimi sistemi (2013)

28 članic EU: 13 “single operator”, 11 konkurenčnih sistemov, 3 takse

Vir: Flanderka F., Reclay

Uporabljene osnove koncepta EPR v modelu Slopak

(1) – skupni projekt ODEM GIZ-a

- DROE v lasti **zavezancev** – gospodarstva (plačnika)
- DROE deluje po načelu **neprofitnosti** in vrača eventuelni **dobiček v sistem** (nižje embalažnine) ali oblikuje rezervacije
- **Embalažnina = prikrita davščina** (storitev je doseganje **okoljskih ciljev**, ne odvozi, odkup materialov itd. !!)
- Embalažnina za **posamezne materiale** je **izračunana pravično** (ni **subvencioniranja materialov**); izhodišče je **okoljski strošek embalažnega materiala**, ne zavezanca!
- **Posledična je obravnava zavezancev enakopravna** (ceniki embalažnine javno objavljeni, enaki za velike, male zavezance)
- Nadzor zavezancev skozi lastniško strukturo je **interna konkurenca**

Uporabljene osnove koncepta EPR v modelu Slopak (2)

- Transparentnost delovanja je ključna (nadzor zavezancev)
- DROE = upravljalec sistema (ne opravlja dejavnosti!)
- DROE nadzoruje porabo embalažnine in vpliva na optimizacijo infrastrukture
- Sodelovanje s komunalnimi podjetji na dolgoročni osnovi
- Odgovornost za doseganje okoljskih ciljev in spoštovanje zakonodaje je izpolnjeno skozi delovanje, ne samo s podpisom pogodbe
- Dodatno spodbujanje ločenega zbiranja odpadkov in vzpostavitve infrastrukture za zbiranje na izvoru

Uporabljene osnove koncepta EPR v modelu Slopak (3)

- Stalne samostojne akcije ozaveščanja ter skupne akcije z zavezanci ter IJS (LIFE+,)
- Cilj je nenehna izboljšava učinkovitosti sistema, dodatni razvoj storitev, ki lahko pocenijo delovanje sistema v vseh fazah
- Za zagotovitev pravilnega izvajanja zakonodaje morajo različni deležniki imeti jasno načrtane vloge, brez medsebojnih konfliktov interesov
- Dobre izkušnje upravljanja odpadkovnih tokov izrabljenih gum, FFS na teh osnovah – ključna in enotna vloga zavezancev!

Kaj predlagamo? (1)

V pogojih temeljnih sistemskih pomanjkljivosti sistema ravnanja z OE v Sloveniji, predlagamo:

1. **temeljno politično odločitev o načinu upravljanja sistema** (top-down ali bottom-up); sobivanje modelov na plitvem trgu storitev je nemogoče
2. **natančno definicijo odgovornosti in vlog** posameznih deležnikov v sistemu EPR, vključno z zavezanci, DROE, podizvajalci, komunalnimi podjetji; vzpostaviti EPR od začetka do konca procesa, izločiti konflikte interesov v verigi vrednosti; **ločiti upravljanje od opravljanja dejavnosti**
3. zagotoviti **enake pogoje za delovanje vseh DROE** (transparentnost, lastništvo, financiranje izključno z dejavnostjo upravljanja sistema, izpolnjevanje zakonskih obveznosti, enaka obravnava zavezancev, zunanje revidiranje finančnih in okoljskih rezultatov, ...)
4. obvezno oblikovati **minimalne pogoje za ustanovitev in delovanje DROE** (dosledna implementacija člena 8 in 8a Direktive EU, 2018)

Kaj predlagamo? (2)

5. **definirati vsebino embalažnine** – ali je to prikrita davščina ali je cena storitve (in katere)
6. v primeru odločitve o več DROE po posamezni vrsti OE (NKOE in/ali KOE) obvezno **ustanovitev neodvisne klirinške hiše (Agencije)**
7. **celovito analizo** pravnih, ekonomsko-finančnih temeljev obstoječe Uredbe, tokov materiala, podatkov, ...
8. **analizo ekonomsko uspešnih sistemov** (Češka, Belgija, NL, ...), **analizo izkušenj Irske** (odločevalna študija Ministrstva za okolje), **upoštevanje priporočil** iz „Case study of EPR for household packaging in Belgium, Germany and Austria“ (Lund University, Sweden); upoštevati **primere dobrih praks** upravljanja s posameznimi odpadkovnimi skupinami v Sloveniji (IG, FFS,...)

Kaj predlagamo? (3)

9. Oblikovati enostaven, pregleden sistem, upoštevati specifičnosti mikro trga storitev, majhnega števila prebivalstva, relativno majhne količine OE
10. Vzpostaviti pogoje, ki bodo vzpostavili konkurenčno okolje tam, kjer bi morale nujno delovati!
11. Upoštevati potrebo po enotnem upravljanju s KOE v tesnem sodelovanju z IJS, ob vlaganju v ozaveščanje in spoštovanjem javnega interesa
12. Upoštevati, da je v pogojih odsotnosti temeljnih pogojev za delovanje konkurence (neustrezna zakonodaja, neobstoje klirinške hiše, odsotnost učinkovite kontrole,...) pomemben del gospodarstva (embalerjev) podprl model, ki je nosil pretežno breme vzpostavitve in delovanje dosedanjega sistema v SLO!

Kaj predlagamo? (4)

KLJUČNO:

- v sistem pripeljati okoljsko odgovornost podjetij (podpis pogodbe in najnižji strošek brez odgovornosti ni dovolj!)
- v sistemu večjo pozornost posvetiti občanom in ozaveščanju
- določiti pogoje in orodja za **upravljanje sistema, ne samo za realizacijo dobička (businessa)**
- vzpostaviti pogoje za dolgoročno vzdržnost sistema in oblikovati okolje, ki bo deležnikom omogočalo vlaganje v razvoj (procesov, tehnologije,...)
- čimprejšnja implementacija nove EU Direktive o odpadkih, embalaži iz leta 2018 (WFD, PPWD)

LASTNIK PROCESA JE DRŽAVA, vsi smo le orodja za dosego okoljskih ciljev, ki jih ima država!

Hvala za vašo pozornost!

Slopak d.o.o.
Vodovodna cesta 100, Ljubljana
slopak@slopak.si

